

**НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ
ДЕПАРТАМЕНТ ПО МУЗИКА**

Фатбард Гаши

**Съвременни композитори от Косов, Албания и региона, и
нови произведения за кларинет. Изпълнителски проблеми
(Contemporary composers from Kosovo, Albania and the region,
and new works for clarinet. Performance issues)**

АВТОРЕФЕРАТ

**на докторска дисертация, предоставена на департамент "Музика" към
Нов български университет, за придобиване на образователната и
научна степен "доктор" в професионално направление 8.3. Музикално и
танцово изкуство**

Януари, 2024 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

- 1. Общ преглед на изследването**
- 2. Цели на изследването**
- 3. Методология**
- 4. Структура на дисертацията и резюме на съдържанието**
- 5. Изводи**
- 5.1 Анализи на концертната програма на докторанта**
- 6. Приноси**
- 7. Ограничения на изследването и бъдещи изследвания**
- 8. Източници**
- 9. Публикации на автора във връзка с дисертацията**

1. Общ преглед на дисертационното изследване

Интересът към тази тема се дължи на факта, че на практика има много малко изследвания, посветени на анализа на съвременни кларинетни композиции от Балканския регион, и по-конкретно на проблемите на тяхното изпълнение. В същото време тази тема непрекъснато се разраства чрез появата на нови автори, а също и на предишни поколения композитори. Не са изследвани обаче характеристиките на съвременните композиции, нито пък има проучвания върху спецификата на инструменталната техника на кларинетно изпълнение. Ето защо настоящата дисертация има за цел да даде отправна точка и да проправи път за по-нататъшни проучвания в областта на анализа на елементите, които характеризират съвременните композиции за кларинет.

2. Цели на проучването

Настоящото изследване използва аналитичен подход при проучването на съвременните композиции, написани от балкански автори за кларинет. Изпълнителските проблеми, както и техническите трудности дават информация за това как музикантите възприемат и също така как се справят с тези специфики. Анализът изхожда от следните предположения, водещи до съответните цели:

Преобладаващата част от композициите в класическите концерти за кларинет са от западноевропейски автори. В замяна на това настоящата дисертация се фокусира върху съвременни произведения, които са част от репертоара, който е не дотам познат на кларинетистите от Запад - тази от Източните Балкани. Въпреки факта, че в репертоара на Балканите има много кларинетни композиции, нито националната, нито международната им популярност е толкова голяма, колкото би могло да се очаква. Макар че кларинетът е основна част от балканската традиционна музика и е изключително популярен, за изпълнителите може да се окаже предизвикателство да открият и придобият класически произведения за кларинет от композитори от Балканите (Wald-Fuhrmann et al., 2021).

През последните десетилетия обаче броят на класическите композиции за кларинет се увеличава. Съвременните балкански произведения за кларинет все повече привличат вниманието заради уникалното съчетание на традиционна балканска с модерна класическа

музика. Тези композиции често включват усъвършенствани техники като мултифони, микротонове и разширени техники, например Flatterzunge и перманентно дишане. Въпреки че тези техники могат да създадат богат и характерен звук, те могат да представляват и предизвикателство за кларинетистите, включително заради това, че създават проблеми с интонацията, контрола и координацията.

В настоящия текст са разгледани някои от тези предизвикателства и как кларинетистите могат да работят за тяхното преодоляване. Между проблемите, свързани с изпълнението на кларинет и с които музикантите могат да се сблъскат по време на свирене, са:

Проблеми с интонацията: Усъвършенстваните техники за кларинет като микротонове и мултифони могат да бъдат предизвикателство за чистото интониране. За да се справят с това, музикантите могат да използват тунер или да се упражняват с електронно устройство, за да развият слуха си и да подобрят интонацията си.

Проблеми с контрола: За изпълнителя на кларинет техниката флатерцунге изисква координация и контрол между движението на езика и въздушната струя. Както и при някои други техники, практикуването на по-бавно изпълнение с метроном може да помогне за подобряване на контрола.

Проблеми с амбушюра: Техники като перманентното дишане могат да бъдат предизвикателство за ембушюра, т.е. начина, по който устата и устните са разположени около мундщука. За да се справят с този проблем, музикантите могат да практикуват дълги тонове и други упражнения, за да развият силата и контрола на ембушюра си.

Проблеми с координацията: Продължителните техники като например перманентното дишане, изискват голяма координация между въздуха и движенията на пръстите. Практикуването на тези техники бавно и с метроном може да помогне за подобряване на координацията.

Проблеми с поддържането на въздуха: Удължените техники като перманентното дишане изискват солидна въздушна опора. Практикуването на дихателни упражнения и дълги тонове може да допринесе за подобряване на дихателната опора.

Както посочва Taverner (2017 г.), свиренето на музикален инструмент може да бъде предизвикателно и удовлетворяващо преживяване. Както при всеки друг инструмент, съществуват различни проблеми при изпълнението, с които кларинетистите могат да се

сблъскат. Тези проблеми могат да варират от проблеми с интонацията до координационни предизвикателства. Някои от най-често срещаните изпълнителски проблеми, с които се сблъскват кларинетистите, включват интонация, контрол, проблеми с амбушюра, проблеми с координацията и проблеми с въздушната опора. В този раздел бяха разгледани по-подробно някои изпълнителски проблеми и бяха предложени някои препоръки за справяне с тях.

В обобщение, изследването анализира кларинетните композиции от следните гледни точки: структурна, композиционна, културна и историческа. Очаква се този многостранен подход да предостави цялостна картина на характеристиките на кларинетните композиции от Балканите, която може да бъде от полза по-нататък при определянето на специфичните аспекти на кларинетните творби в рамките на балканския регион; така ще се повишат вниманието към него и осведомеността за неговото значение. По отношение на изпълнителските проблеми се възприема, че личният опит на изпълнителя може да бъде ясно идентифициран и да се обяснят трудностите от професионална гледна точка.

3. Методология

Основната цел на това изследване е да се идентифицират съвременни кларинетни композиции от Балканите и да се анализират елементите, които ги характеризират. За всяко произведение беше разработен задълбочен анализ, за да се изведат съответните детайли и изводи. Съдържанието на концертната програма беше разнообразно, като включваше композиции от различни знаменити композитори като Моцарт, Шуман и Вебер; специален акцент беше поставен върху произведения, композирани от съвременни балкански автори.

Концертната програма беше съставена в сътрудничество с други музиканти, които бяха неразделна част от представленията. Концертите се проведоха в различни страни, между които Германия, България, Македония, Черна гора и Косово. Концертната програма беше изработена, след като бяха взети предвид личният опит на автора, препоръките на други колеги и ментори, които са опитни музиканти и композитори, както и нуждите на основната тема на настоящата дисертация, насочена към съвременните кларинетни композиции.

В деня на изпълнението бяха направени и записи, като повечето от тях бяха предоставени на публиката в Социалната мрежа. От списъка с въпроси, разгледани в

настоящата дисертация, изпълнителите избраха най-значимите проблеми, с които са се сблъскали, и те са:

Откриването и проучването на списания и други източници, включително *The Instrumentalist*, *The Clarinet*, *Journal of Research in Music Education*, *Music Educators Journal* и *International Journal of Music Education*, които предоставят информация за тези конкретни предизвикателства, както и практически съвети и препоръки за кларинетисти от всички нива, доведе до откриването на някои проблеми.

Тази дисертация посвещава отделни раздели на всяко от музикалните произведения, изпълнени в концертните програми, като очертава типичните проблеми, с които изпълнителите се сблъскват в изпълнението на тези конкретни произведения, правилния подход, който изпълнителите трябва да предприемат, за да се справят с всеки един от проблемите, и начините, по които те могат да се подкрепят взаимно в постигането на напредък.

4. Структура на дисертацията и резюме на съдържанието

Дисертационният труд се състои от 109 страници, включително 6 приложения, 6 фигури, повече от 10 музикални примера и списък на литературата, включващ 78 текста, от които 75 са от източници на английски език, 2 - от източници на албански език и 1 - от източник на български език.

След като в **раздел 1** (Въведение) са формулирани целите на изследването, в **раздел 2** е направен преглед на литературата, а в **раздел 3** е представена методологията на изследването, основаваща се на класификацията на анализа на всяка композиция с особен акцент върху албанските композиции, написани за кларинет. Описани са двата използвани похвати за събиране на информация и обработка на данните: анализ на структурата на композициите и обсъждане на проблемите, възникнали по време на изпълнението.

В **раздел 2** (Преглед на литературата) най-напред е очертана историята на кларинета, включително спецификите, които характеризират този музикален инструмент.

След това е направен преглед на значителен брой произведения за кларинетния репертоар, композирани от съвременни композитори от Балканите, като се започне от солови произведения и се стигне до концерти и ансамблови пиеси. Сред най-изтъкнатите

композитори на съвременна музика за кларинет са Добринка Табакова, Исидора Жебелян, Ана Соколович, Кайя Саарияхо, Дженифър Хигдън и Майкъл Торке. Техните творби демонстрират диапазона и гъвкавостта на кларинета и показват способността на инструмента да предава широк спектър от емоции и настроения.

Има няколко забележителни композитори на музика за кларинет от Балканите, направили значителен принос към класическата музика. Един от тях е Петър Кръстич от Сърбия, който създава прекрасни концерти за кларинет. Друг е композиторът Иван Йевтич пак от Сърбия, известен с камерните си творби за кларинет. От българска страна такъв е Георги Арнаудов, който е автор на завладяващи произведения за кларинет и оркестър. Тези композитори са добавили уникалния балкански дух на своите традиции към репертоара на класическата музика (Medić, 2020)

Друг забележителен композитор е Мирослав Стакич от Сърбия. Той е създал красиви композиции за кларинет, демонстрирайки големия си талант и творческите си инвенции. Също така Иван Бърклячич от Хърватия, който е композирал завладяващи пиеси за кларинет, съчетаващи традиционни балкански мелодии с класически елементи. Тези композитори обогатиха света на класическата музика със своите уникални гледни точки и артистични изразни средства.

В другите балкански страни също има забележителни композитори на кларинет в областта на класическата музика. В Босна и Херцеговина например имаме Йосип Магдич, който е създал чудесни произведения за кларинет. От Македония е Тале Огненовски, известен кларинетист и композитор. В Гърция имаме Манос Хаджидакис, който е написал прекрасна музика за кларинет и оркестър. Тези композитори са оставили значителен отпечатък в областта на класическата музика.

Освен споменатите по-горе композитори, известни са и други изтъкнати автори от балканските региони. От Албания е Александър Лало, който има прекрасна музика за кларинет и оркестър. В България - Петър Стоянов, известен със завладяващите си композиции за кларинет. А от Румъния - Анатол Виеру, създал забележителни произведения за кларинет. Тези композитори допринасят значително за развитието на света на класическата музика.

Александър Лало от Албания е известен със своите изразителни и лирични композиции за кларинет. Музиката му често съчетава традиционни албански мелодии с

елементи от класическата музика, създавайки уникална смесица от стилове. Петър Стоянов от България е известен с виртуозните си и технически сложни композиции за кларинет. Музиката му отразява пълния диапазон от възможности на кларинета, със сложни мелодии и бързи пасажии, които са предизвикателство за уменията на изпълнителя. Анатоли Виеру от Румъния е признат заради своя новаторски и експериментален подход към композицията за кларинет. Неговите творби често разширяват границите на традиционната тоналност и изследват нови звукови възможности, създавайки завладяващо и провокиращо мисълта слушане (Черкасов, 2022). Всеки от тези композитори е допринесъл със свой собствен отличителен стил и артистична визия за света на музиката за кларинет, обогатявайки репертоара и пленявайки публиката със своите композиции.

Някои значими произведения от тези композитори са: Александър Лало (Албания) - "Концерт за кларинет" и "Балада за кларинет и пиано"; Петър Стоянов (България) - "Соната за кларинет" и "Рапсодия за кларинет и оркестър"; Анатоли Виеру (Румъния) - "Соната за соло кларинет" и "Концерт за кларинет и оркестър". Посочените композиции демонстрират огромния талант на своите автори, чието творчество се счита за образцово в кларинетния репертоар.

По този начин съвременните композитори от Балканите и извън тях имат значителен принос към кларинетния репертоар. Тези творци са написали музика, която демонстрира гъвкавостта и диапазона на инструмента, създавайки произведения, които са едновременно иновативни и достъпни за широк кръг слушатели. Техните композиции често се опират на традиционната балканска култура, като включват в произведенията си елементи от народната танцова музика. Освен това съвременни композитори от други региони също допринасят за репертоара за кларинет, пишейки музика, която е повлияна от джаза, класиката и други стилове. Като цяло творбите на съвременните композитори са допринесли за разширяване на възможностите на кларинета, създавайки нова и вълнуваща музика, която продължава да вдъхновява и завладява публиката по целия свят.

Добринка Табакова е композитор от български произход, живееща във Великобритания и известна със своята съвременна класическа музика. Тя е автор на няколко творби за соло кларинет, сред които са "Такива различни пътища" и "Замръзнала река тече". Аналогично на нея и други композитори от различни периоди в българската музикална история имат значителен принос към културното наследство на страната. Сред

тях са Емануил Манолов и Ангел Букорещлиев, изиграли ключова роля в ранното развитие на българската музика. Петко Стайнов и Панчо Владигеров обогатяват симфоничния и хоровия репертоар, включвайки елементи от българската народна музика. Димитър Ненов, Веселин Стоянов и Филип Кутев развиват различни жанрове - от оркестрови произведения до обработки на народни песни. Любомир Пипков и Марин Големинов със своите опери, симфонии и камерна музика придават дълбочина на българската класическа традиция. Светослав Обретенов и Парашкев Хаджиев имат забележителен принос към вокалната и хоровата музика (Конов, 2021, с. 48-52). Резюмето отразява приноса на българските композитори, като показва разнообразието и творческите постижения в българската музика през годините.

Нещо повече, българската музикална култура, представена чрез произведенията на тези композитори, е свидетелство за богатството и разнообразието, присъщи на художественото наследство на страната. Обхващайки различни жанрове като опера, симфонична музика, камерна музика и хорови композиции, тези музиканти не само са допринесли за световната класическа традиция, но и по уникален начин са вплели елементи от българския фолклор и българската културна идентичност в своите творби. Колективните им усилия са оформили характерен музикален фон, отразяващ историческата, социалната и художествената еволюция на България. От пионерските усилия на Емануил Манолов до новаторските подходи на съвременните композитори - това музикално пътешествие подчертава непреходното творчество и културното значение на българските композитори през вековете. То е свидетелство за музикалното майсторство на страната и способността ѝ да хармонизира традицията с иновациите, допринасяйки ярко и за развитието на световната музика (Конов, 2021, с. 48-57).

Според Novak (2011) Исидора Жебелян е сръбска композиторка, която пише концертна музика за различни инструменти, включително кларинет. Една от най-известните ѝ творби е "Конете на Свети Марко", която представлява концерт за кларинет и оркестър. Ана Соколович е сръбско-канадска композиторка, която пише музика за различни ансамбли, включително творба за кларинет и ударни инструменти, наречена "Vez".

Съвременните композитори оказват значително влияние върху репертоара за кларинет, разширявайки спектъра от музика, която се предлага както на кларинетистите, така и на публиката. Композитори от Балканите и отвъд тях са включили традиционна

музика в своите произведения, създавайки творби, които са едновременно новаторски и достъпни. Освен тях композитори от други региони са допринесли за кларинетния репертоар, черпейки от разнообразни влияния като джаз, класическа и световна музика. Резултатът е богата и разнообразна колекция от музика, която подчертава гъвкавостта на кларинета и способността му да се адаптира към широк спектър от стилове и жанрове.

Освен всичко дотук, съвременните композитори са въвели нови техники и подходи в свиренето на кларинет, разширявайки границите на възможното за този инструмент. Новите техники включват разширени похвати като мултифоника, микротонална интонация и перманентно дишане, както и нови подходи към фразирването и експресията. Като изследват тези нови техники и подходи, съвременните композитори спомагат за разширяване на техническите възможности на кларинета, създавайки нови и вълнуващи звуци, които досега не са били изследвани. Това води до подновяване на интереса към кларинета като солов инструмент, както и до повишаване на оценката за неговата гъвкавост и изразни възможности.

В заключение може да се каже, че съвременните композитори от Балканите и извън тях са допринесли значително за репертоара за кларинет, като пишат творби, разкриващи гъвкавостта и обхвата на инструмента. Тези композитори създават музика, която е едновременно новаторска и достъпна и която се харесва на широк кръг от слушатели. Тъй като кларинетът продължава да се развива и мястото му в съвременната музика да се разраства, съвременните композитори най-вероятно ще продължат да разширяват границите на възможното за този универсален инструмент, създавайки нови и вълнуващи произведения за идните поколения.

Втората част на раздел 2 е посветена на концертната музика на Балканите и на нейното развитие през годините, като се подчертават онези проучвания върху музиката на региона, които насърчават научната дискусия за взаимодействието между древните и съвременните цивилизации, взаимоотношенията между могъщите империи и по-малките държави и най-вече взаимодействието на обществото и културата чрез музиката (Guzy-Pasiak, 2018).

Раздел 3. представя методологията и всички процедури, които следват при провеждането на анализите на концертните програми. (Вж. 3. Методология).

Раздел 4 се концентрира върху анализа на програмата на всеки концерт поотделно, представя преглед на структурата на композициите, а също и на техническите трудности, изникнали по време на изпълненията.

Концертната програма включва различни композиции от световния кларинетен репертоар, както и съвременни произведения от Балканите. Анализът на концертната програма представя критична оценка на програмата като цяло, в допълнение към поставянето на произведенията в контекст и оценката на изпълнението. Това предполага анализ на музикалните теми и мотиви, които са използвани в цялата програма, в допълнение към оценката на тяхната цялостна съгласуваност и организация. Анализът взема предвид взаимодействието на програмата с по-обща културни и социални теми като идентичност, представяне и въздействие. Задълбоченото и нюансирано разбиране на изпълняваната музика, както и на по-широката културна и историческа среда, в която тя съществува, е крайната цел на анализа на класическа концертна програма.

Анализът и проблемите на изпълнението, възникнали в резултат на концертите, следващи всяка концертна програма, са разгледани подробно в **раздел 4**. (вж. по-долу 5.1). Анализът е подкрепен с музикални примери, показващи съответните констатации.

Раздел 5, „Изводи“, обобщава резултатите от изследването, като се фокусира върху три основни момента, а именно: (1) характеристиките на съвременните композиции, написани за кларинет; (2) изпълнителските проблеми; (3) техническите проблеми.

В последната част на този раздел се обсъждат ограниченията на изследването в теоретичен и практически план, както и някои идеи за бъдещи изследвания.

Списъкът с литературни източници е включен в **раздел 7**, а 6 приложения (**раздел 8**) представят афишите на концертите, които бяха изнесени в рамките на докторската програма.

5. Изводи

Поради трудности при намирането на достъпни изследвания както за анализа на съвременните композиции, така и за техниките на свирене на кларинет в балканския

контекст (вж. 7. Ограничения), беше много сложно да се предостави информация от други изпълнители или изследователи по темата, особено в косовски и албански контекст.

Настоящото изследване е фокусирано върху анализа на съвременни произведения за кларинет, в частност изследването на произведения на съвременни композитори от Косово, Албания и целия регион на Балканите. Освен това в дисертацията са разгледани изпълнителските проблеми, с които кларинетистите могат да се сблъскат при съвместната си работа с други изпълнители. За повишаване на интерпретаторските умения се препоръчва да се вникне в творчеството на някои от изявените композитори и да се наблегне на техническото владеене, интерпретацията и разбирането на намеренията на композиторите.

При анализа на пиесите, изпълнени в шестте концерта, се подчертава, че изпълнителите обръщат внимание на звукоизвличането, артикулацията и динамиката, за да реализират най-доброто от тези нови и иновативни произведения за кларинет.

Някои от композиторите от Балканите, чиито произведения бяха изпълнени и анализирани, са: Валтон Бекири, Томаш Симаку, Дринор Зимбери и Артан Хаснай, както и други международно известни композитори. Те внесоха свеж и новаторски подход към класическата музика, като я наситиха с уникалните си културни влияния. Томаш Симаку, известен със своите завладяващи мелодии и сложни хармонии, е създал композиции, които разширяват границите на кларинетното изпълнение. Дринор Зимбери пък изследва ритмичната и хармоничната сложност и експерименталните техники, като добавя динамичен и модерен щрих към творбите си. Освен това композициите на Артан Хасани показват сливане на традиционни балкански елементи със съвременни стилове, а също и с джаз елементи, което води до богато и живо музикално преживяване. За да разкрият истински същността на своите композиции, изпълнителите се съсредоточиха върху овладяването на техническите аспекти на свиренето на кларинет като контрол на дишането, сръчност на пръстите и изработване на тон.

В заключение се препоръчва на музикантите да включват в концертните програми съвременни произведения за кларинет. По този начин биха се открили възможности за изследване на стиловете и техническите постижения, използвани в съвременните произведения за кларинет, с акцент върху композиторите от Балканите.

5.1 Анализи на концертната програма на докторанта

Съвременните композитори от Балканите имат значителен принос към кларинетния репертоар. Тези композитори са написали музика, която демонстрира гъвкавостта и диапазона на инструмента, създавайки произведения, които са едновременно иновативни и достъпни за широк кръг от слушатели. Техните композиции често се опират на традиционната балканска музика, като включват елементи от народната и танцовата музика. Освен това съвременни композитори от други региони също допринасят за репертоара за кларинет, пишейки музика, която е повлияна от джаза, класиката и други жанрове. Като цяло творбите на съвременните композитори са допринесли за разширяване на възможностите на кларинета, създавайки нова и вълнуваща музика, която продължава да вдъхновява и завладява публиката по целия свят.

Ето някои от анализиранияте в този смисъл произведения:

Творбата "Три пиеси за кларинет и пиано" представя тенденцията на композитора да създаде синтез на съвременната музика с музиката от миналото. Композиторът постига тази цел, като съчетава някои елементи от традиционната народна музика със съвременни изразни средства. В стилистично отношение може да се каже, че произведението е композирано в постмодернистичен дух, а когато анализираме творбата в детайли, забелязваме значително използване на стари сложни модуси, което ни дава да разберем, че въпросното произведение може да бъде причислено към постмодерните подходи.

Първата част на произведението е в такт 7-8, в темпо Allegro, и се характеризира с фигурални елементи, използвани в струните на пианото. Целта на използването на тези елементи (главно повторение на едни и същи тонове в бързо темпо), които не са характерни за техническите възможности на кларинета, е в резултат на развитието в последно време на възможността за интерпретация на техниката на двойното стакато.

Тази част е доминирана от две основни идеи, които под формата на диалог развиват цялата музикална част. Първата е характерна за използването на техниката на двойното стакато и е в еолийски лад (често модифициран с понижена пета степен), докато втората е по-лирична и е изградена върху октатонична гама.

Втората част на произведението също е в такт 7-8, в темпо Moderato, и в много отношения представлява контраст с първата. Цялата част е изградена чрез съединяване на два мотивационни елемента, като единият е изграден във фригийски лад с възходяща

седмостепенна гама, а другият е изграден чрез хроматично движение. Съчетанието на тези две идеи изгражда цялата втора част.

Третата част на произведението е в такт 9-8, в темпо Allegro, и се характеризира с използването на бихармоничен минор с възходяща четвърта степен (този елемент е широко използван в балканската народна музика). Особен и предизвикателен елемент за интерпретацията на тази част е честото използване на стакато.

При първо слушане на "Лабиринт", композирана от друг албански композитор - Артан Хасани, може да се установи триделна форма, но само поради внезапната промяна на тоналността в средата на произведението (такт 59). Иначе настроението на пиесата е изключително, най-вече заради подобния на румба ритмичен модел, установен в клавирната партия, който много напомня за великите джаз пианисти като покойния Чик Кореа или дори Мишел Камило. Джазовото влияние се забелязва още повече в партията на кларинета. Вместо да се използват традиционни теми с развитие, можем да чуем постоянно търсене на решение в, повече или по-малко, едни и същи четири такта, повтарящи се отново и отново. Това създава усещане за напрежение в цялата пиеса, отново тясно свързано с нейното заглавие - "Лабиринт".

Освен това в композицията "Четири сватбени песни и един танц" на Томас Симаку са изобразени предимно музикалните стилове на всички региони на Албания, вариращи от север до юг. Като цяло музиката е съсредоточена предимно около албанските сватби.

„Четири сватбени песни и танц“ е кратка сюита за кларинет и пиано, в която се залага главно на ритмично вълнуващите модели в пианото и на контрастните legato фрази в кларинета, като се използват всички характерни регистри - съблазнителният нисък регистър *chalumeau*, регистърът *clarino* и *altissimo* - високият регистър. Пентатоничната гама, съчетана с еолийския модус, може да отведе слушателя в Далечния изток, но щом чуем фригийския лад, който допълнително е променен, за да се използва хармоничен тетраход, се пренасяме в Близкия изток. В този смисъл сюитата ни отвежда на културно пътешествие, но по-скоро като бърз поглед, "картичка", отколкото като цялостно преживяване. Външната форма на всяка част не може да бъде назована с името на някоя от класическите форми, въпреки че има признаци на бинарна форма, но липсата на хармонични отношения ни забранява да установим истинска бинарна връзка. Въпреки това обещанието/целта в самото име на произведението е постигнато - танц.

Също така "Сюита", композирана от Валтон Бекири, е вълнуваща бинарна творба, която държи слушателя в напрежение най-вече заради ритмичните модели, включващи синкопиране, и виртуозните кларинетни фрази, които постепенно нарастват и се усложняват. Фразите са предимно равномерни по отношение на броя на тактовете и са лесно сравними с класическите форми - двутактови изречения и периоди, макар и без ясни хармонични връзки. Бинарната форма тук може да се възприеме като ранен финал. Пиесата може би дори би спечелила от трета част, която би я превърнала в тринарна форма, но това е извън целта на този анализ.

*Рифът е повтаряща се акордова прогресия или рефрен в музиката (известен също като остинатна фигура в класическата музика); това е модел или мелодия, често изпълнявана от инструментите на ритъм секцията или от солов инструмент, която формира основата или акомпанимента на музикална композиция. Въпреки че рифовете се срещат най-често в рок музиката, хеви метъл музиката, латино, фънк и джаз, класическата музика също понякога се основава на риф, например Болеро на Равел. Рифовете могат да бъдат толкова прости, като например тенор саксофон, който изсвирва проста, запомняща се ритмична фигура, или толкова сложни, като базираните на рифове вариации в аранжировките, изпълнявани от оркестъра на Каунт Бейси.

** Арпежиране е начин за промяна на реда и интервалите между нотите в даден акорд.

За да обобщим, началото на тази сюита започва с интродукция с мотиви от Южна Албания (каба), като характерна за този стил е пентатоничната гама, съчетана с глисандо. В продължение на цялата сюита се преплитат комбинации от ритми като 5/8 и 12/8, а трудността в последната част се състои в това, че няма място за дишане и изпълнителят задължително трябва да владее техниката на перманентно дишане.

6. Приноси

В обобщение, дисертационният труд прилага многостранен подход към съвременните композиции за кларинет и хвърля нова светлина върху следните аспекти:

- Преглед на концертната музика, акцентираща върху кларинетната универсалност като един от най-важните инструменти в балканската музика през годините;
- преглед на съвременните произведения, композирани от различни композитори от Балканите;
- Профил на техническите трудности и други изпълнителски проблеми;
- Подробен анализ на концертната програма, с акцент върху творбите на албански композитори;
- Разглеждане на композициите за кларинет от следните гледни точки: трудност, структура и композиция, комбинирани жанрове и техники на изпълнение.

Предполага се, че анализите ще дадат цялостна представа за композициите за кларинет и техните характеристики. Това е от полза за кларинетния репертоар в контекста на дисертацията. Изследването насочва вниманието на читателя към изпълнителски въпроси и към различни аспекти на използването на кларинета в класическата музика на Балканите.

7. Очаквания за изследването и бъдещи проучвания

От теоретична гледна точка подобни изследвания се опират на вече проведени сравнителни изследвания на съвременните композиционни елементи, търсейки обяснения за промените през годините. За съжаление, с изключение на няколко публикации, посветени предимно на концертната музика в балканските страни, липсват надеждни аналитични изследвания (т.е. композиции за кларинет) както на английски език, така и на балкански езици. Наред с това изглежда, че изпълнителите се интересуват главно от самото изпълнение и по-малко от поставянето на проблемите му в писмен вариант. Освен това липсва информация за съвременните композиции извън Балканите, какъвто е случаят с италианския композитор и кларинетист Мишел Мангани.

От практическа гледна точка проблемен въпрос е липсата на надеждни данни за броя на съвременните композиции за кларинет, излезли през последните десетилетия. Освен това е добре известно, че поради естеството на професията достоверни данни относно броя на

композициите за кларинет на практика липсват поради отсъствието на изследвания по тази тема. На второ място, макар че броят на композициите за кларинет, написани от албанци, може да се приеме за представителен, което е във фокуса на тази дисертация, броят на участниците в интервюто е малък и проблематичен от гледна точка на репрезентативността и надеждността на изследването. В същото време всеки изследовател, който се е насочил към тази тема, вероятно ще се сблъска със същите проблеми.

Като се има предвид фактът, че това е едно от малкото изследвания на съвременни композиции, написани за кларинет, особено в косовски контекст, е необходимо бъдещо изследване в по-голям мащаб, за да се потвърдят (или отхвърлят) представените тук анализи и заключения, особено с оглед на регистрирането и анализирането на изпълнителските проблеми и техники на свирене на кларинет. Подобни изследвания по същата тема биха могли да се проведат и в други балкански страни с цел сравнение.

8. Публикации на автора във връзка с дисертацията

Gashi, F. (2015). Обучение на учители по инструментална подготовка в Косово: Компетенции, роли и съвременни стандартизирани учебни програми. Academic Journal of Interdisciplinary Studies. <https://www.richtmann.org/journal/index.php/ajis/article/view/7232>

Gashi, F. (2016): Съвременното състояние на инструменталното обучение във висшето образование с акцент върху "реалностите и предизвикателствата" в художественото възпитание в катедра "Дървени духови инструменти" на Факултета по изкуствата в Косово. Balkan Journal of Interdisciplinary Research. www.iipcccl.org

Gashi, F. & Gashi, B. (2020). Комуникативните потребности на студентите по музика от английски език и разработване на учебни програми по ESP на бакалавърско ниво. Mokslinès Leidybos Deimantas - Diamond Scientific Publishing. <https://www.dpublication.com/abstract-of-8th-mah/29-990/>